

SVJEDOČANSTVO PETRA VRDOLJAKA

"HRVATSKO PRAVO", GOD. XI, BR. 2875,
ZAGREB, 15. LIPNJA 1905.

Faksimilirano kao i prethodni prilog, uz prilagođavanje tehničkim mogućnostima ove knjige. - Sklon sam zaključku da je ta pjesma najvjerojatnije nastala za vrijeme Vrdoljakova robljanja u kazamatama osječke Tvrdave, gdje ju je pjevao uz gusle, a kada je izašao s roblja g. 1878., da je napisao njen Tumač. - Oba priloga, kao jednu cjelinu, objavio je Juraj Tomac uz slijedeću bilješku i pod slijedećim sasvim neadekvatnim naslovom.

Eugen Kvaternik

Kada sam dne 11. listopada 1903. g. na komersu čiste stranke prava izgovorio govor u počast mučeniku stranke prava Eugenu Kvaterniku, došao je k momu stolu jedan od najstarijih drugova blagopokojnoga A. Starčevića i rekao mi, da pošto se tako toplo zanimam za nesretno preminuloga Kvaternika, moguće će me zanimati spis, koj govori o Rakovičkoj katastrofi. Razumije se, da sam sa vanrednim zanimanjem posegnuo za ponudjenim mi spisom. Pročitah ga po više puta, a eto ga predajem i u javnost.

Ta katastrofa u Rakovici, premda su već od nje prošle pune 34 godine, i premda se je u saboru interpeliralo, da se unese svjetlo u taj događaj, — zastrta je ipak dubokom tamom.

Ne tvrdim, da će se ovim, što je napisao čestiti
Pero Verdoljak, razbiti ta tama, no ipak onomu, koj
nije ništa čitao — već samo čuo natucati o toj kata-
strofi biti će donekle udovoljeno njegovoj patriotskoj
znatiželji.

Pravopis nisam u ničemu mienjao. Sve je točno
prepisano iz predanoga mi starinskoga spisa.

Najprije dolazi pjesma, a onda tumač pjesmi.
Najbolje, da se pjesma čita uz tumač.

Tko moguće znade što više o toj katastrofi ili
imade kakove spise, pisma, knjižice, neka to objelodani,
moguće bi barem tako unijelo se dovoljno svjetla u
taj za sada tajinstven događaj naše novije ustavne
historije.

Pesma o rakovičkoj katastrofi

osmega i sledećih danah meseca listopada g. 1871.

Spjeval V. P.

Prije zore i biela dana
Neka, neka milom bogu tala
Podiže se jedna četa mala,
Iz Brezovca malena seoca
Iz Brezovca, pa da iz Rakovca.
U četi su mladjadi junaci,
Po sred čete orljani barjaci.
Ako čete braćo poslušati,
O njima ću pjesmu izpjevati:
Koj je bio, što li besedio!

A)

Prvi bio Čuiću Lazica
A drugi je Šaš(a)iću Ili(a)ca,
Treći bio Došenović Pero.
A četvrti Stergar-ović (Ivan) Marko.
Peti bio Ugarković (Petar) Stanko.
A šesti je Milanoviću Pile,

a)

Sedmi braćo, stari barjaktaru
Barjaktaru Čuić Janko ime.
Koji družbi bio besedio:
„Moja družbo, moja braćo draga!
„Evo sam veće ostario,
„A dobra se naužio nisam
„Od zuluma Švabe i Madjara —
„Koji hoće, da smo njima sluga.

b)

„Ko će biti, bilo mu na zdravlje
„A ja neću, vjera Vam je tvrda.
„Amo dakle, tko je muško diete!
Svi junaci letom poletiše
Poletiše Ralić Rajkovići
Živi zmaji: braća Popovići
Sokolovi Nakić Rendulići
Podkonjaci od sablje sabljaci.
Ej Pavlići, da im para nema.
Kad se ovako četa uredila,
Pred nju stupe dva junaka mlada.
Dva junaka, dva sokola siva.
Jedno biše Rakiašu Ante,
A drugo je: Čuić Radovane,
Na njima su čurci i dolame.
Na čurcima puca dževerlije
Na dolami toke i ilike.
Pod njima su konji viloviti.
Jedno merkalj, a drugi djogine.
Na konjima srebren pouzdine,
I čilimi — izvezeni zlatom.
Prije, neg će četa pokrenuti,
Zajahuje, ali promašuje —
Preko sedla na zemljicu tvrdu.
Sa zemlje je drugu besedio:
„Vaj moj družo! pobratime Rade!
„Nije dobro, zla kob mi se kaže.
„Jere ima devet godin danah,
„Što ja jašem vilovita vrana.
„Koga nikad premašio nisam.
„Do danaske, u nedjelju svetu,
„Bojat se je, da smo sagriješili,
„Što ga nismo starca poslušali.
„Da neidemo mi Rakovcu gradu,
„Veće putem uprav u Cetin-je.
„Otvorimo vrata od tamnice.
„Pribavimo više družinice.
„A odanlje Slunju bielome.
„Pa ga onda u Premišlje ravno
„Iz Premišlja u Tovunje slavno.
„Iz Tovunja — pod Klek Ogulinu
„Da mi ondje danak danujemo.
„Iz sužanjstva sužnje otvorimo.
„Te se ondje brate, razdvojimo

„Ti da ideš Liki i Krbavi,
 „Kroz Udbinu, našoj Dalmaciji
 „Ja da idem — baš Karlovcu bijelu.
 „Na Karlovcu da otvorim vrata.
 „Da pohvatam, što je za hvatanje
 „A pridružim, što je za druženje.
 „Te da idem bladnoj vodi Dravi.
 „Za da vidim, što rade Madjari?
 „Ravu li im jošte zazubine?
 „Za hrvatske guste šumetine?
 „Hoće li bratstvo, hoće li megdanstvo?
 „A ti eto, pobratime nećeš!
 „Veće kršiš, što nareče Pero.
 „Starac Pero, naše pouzdanje.
 „On je brate srдца jadovita.
 „Bojati se, da pristati neće
 „Uz nakanu Tvoju Radovane!
 Al govori neuk Radovane:
 „Muči Ante, da od Boga nadješ,
 „I onako nam maleno društvo,
 „Pa ga jošter neka razdvojimo,
 „I rečenim putem pokrenemo.
 „Svi ćemo ti pogubiti glave.
 „Baš za volju stara savetnika.
 „Koji nezna već da perom piše
 „Perom piše, a umuje umom.
 „Već ti ajde za mnom pobratime!
 „Da idemo, kud smo naumili.
 „Naumili, starčevu Rakovcu,
 „Da on vidi, da se nešalimo,
 „I njegova jada neplašimo.
 „U Rakovici nam je užinu užinati.
 „U Drežniku večeru večerat.
 „U Plaškomu jutrom osvanuti.
 „U Ogulinu ljuti bojak biti.
 „Volja tvoja, pobratime Rado.
 „Volja tvoja, a nesreća moja.
 „Jer ko beži od saveta starih.
 „Više puta dobru stvar pokvari.
 Što rekoše, ono učiniše:
 Zlo po družbu, a još gore po se.
 U Rakovcu starina nemari,
 Jer vidio zulum odmetništvo.
 Odmetništvo i neveru cernu

(1)

U Drežniku vera i nevera (2)
 U Plaškomu samo polutanstvo (3)
 Kad vidio Čuić Radovane (B)
 Da ga kruže na sve četir strane (4)
 Da ga kruže, jao! Krajišnici (C)
 Krajišnici, sebi nevernici (C)
 Nevernici, rodu odmetnici!
 On mi beži tragom uz netrage.
 I dolazi Ljubuši planini,
 U koju je tužan učeznio,
 Učeznio, druga ostavio (Ljubša) (d)
 Baš u rukam kleta izdajnika,
 Izdajnika na veri sadatoj, (E)
 Izdajnika roda i plemena,
 Izdajnika kervi i naroda.
 Da bi zašto? nebi ni žalio!
 Već za banku, prokleta mu bila!
 Za nju ubi Antišu vojvodu (C)
 I njegova dva, na veri druga (D)
 Ne bija ih na junačko lice,
 Već ih ubi, kano po šašinsku (6)
 Ej, mertav Ante cernuj zemlji pade.
 Zemlji pade, bogu dušu dade.
 Neda kuja mertvom telu mira,
 Cerna kuja sa svojimi štenei
 Već pucaju u Boga preminita,
 Jeda li bi svaki junak bio,
 Jeda li bi štogod ugrabio!
 Neki grabi čurke i dolame
 Neki toke, puca i ilike,
 Neki svlače gospodске haljine,
 Neki pusat, neki šestoccevku.
 Pa još braća i dobra merkalja.
 Koga daju Rašiću majoru,
 Sa dugačkom puškom šestoccevkom,
 Da on jaše što sedlao nije; f)
 Da on nosi, što kupio nije;
 A Maksim grabi torbetinu novca,
 Kog je kuja mudro podelio, 7)
 Da nevera ostane junačtvo!
 E. Bog će dati pa i to kazivat,
 Kazivati rodu i plemenu,
 „Da je pleme postanulo novo,
 „Novo pleme, kleta Brankovića“.

Tumač pjesmi.

Velika slova tumače glavne momente, mala povedanje očevidacah i inih svedokah, a brojevi razjašnjenja pesnikova. Sve konstatirano.

A) Prije nego će ustanak buknuti, većali su u Keršlju u stanu g. majora Stanka Rašića s njime i njegovim pobočnikom, poručnikom Radulovićem, Vekoslav Bach i Ante Rakijaš (ovaj dapače leti 1871 jur u Ogulinu takodjer) ugovorili program, na temelju kojega pozvali su na ozbiljni rad: Eugena Kvaternika, koji je takodjer u sgodnom času akcije sa majorom Rašićem ugovarati morao; tako n. p. izpovedaju Milovan Milković i Marko Popović, da je major došavši u Rakovicu rukovao se i celivao sa Kvaternikom govoreći: „evo me braćo i ja sam Hrvat, ja vam se za vojvodu preporučam“. Kada je Marko Popović u ođaju unišao, razgovarahu Kvaternik i Rašić u četiri oka, verlo prijasnih licah i Popović upitavši: „šizma i kabance dielio sam, bi li i drugu robu?“ Kvaternik odgovara: da, a Rašić potvrđujući: „samo žurno momče obavljaj, da je vojska što skorije spremna“. Uznici braća Ralići pouzdanici Rakiaševi od g. 1870 još, a u istoj godini u listopadu utamničeni, izpovedaju, da u letu 1871, kada bi Rašić bio tamnicu pregledavati došao, njega moljakađu radi skorije osude, težio ih uveravanjem: „Na skoro će se otvoriti rajska vrata, a i naša ovde, tko siguran bude, može u nebesa zaskočiti, samo neka je svatko tomu času spreman.“ Zatim je Bach u Munjavu otišao sporadi novacah, za kojima je hajka podignuta bila, i ova je jedino razlogom, zašto je ustanak slosrećno počeo prije ugovorenoga dana.

A) Rakijaš i Lazo Čuić očitovaše družbi privođenje majora, da ustanak odmah dignuti se imade i da će major u Rakovicu doći, osvedočiti se i pustiti se na izliku zaslužniti inače pridružiti se ustašam kao vodja. Nadporučnik uprave g. Pech, rukovaše se kod sukoba sa novaci i ustašami, kojima se prvi pridružise sa Rakijašem, očitovavši mu: „činite mi silu, oduzmite mi mač i zaslužnite me pro forma, inače ne možem vam se javno pridružiti“.

Ovaj je Maksimu Čuiću (Radinu bratu) zaverovao, da će major vojvodstvo nad ustašami u Plavči dragoj poprimiti, što se podpunoma sudara sa izpoviedi vojnika Podkonjaka, koji je bio majora odpratio na dopust kroz 4 sata, sada si spremi ženu i stvari. Podkonjak čekajući u krčmi na majora do u sutonj, vrativši se u Rakovicu, javljajući Rakijašu i Kvaterniku da nemogaše majora izčekati, dobi od njih odgovor: „doći će major na svoje mesto“.

Eugen Kvaternik, Vekoslav Bach, pleme Čuića i drugi većahu u noći od 7 do 8 listopada 1871 o ustanaku, nekogi stražiše pred kućom. Po pol noći banuše nadporučnik Božićević i Raubach sa patrolom Slunjskih vojnikah, no budu od ustaških stražarah poplašeni i odbiti. Pred zoru dodje Kvaternik u kuću Pere Verdoljaka, da ga izvesti i njegovo privođenje zadobije, da akcija započinje isti čas. Starac Pere odgovaraše žestoko od začimanja tvrdeći: „Stvar se ima odgoditi do ustanovljenoga dana t. j. 11. listopada 1871, ili pako sasvim dok se ne vidi otvorenje i rad budućega sabora, bojati se je, da će stvar jalovo izpasti“. To ti znadeš, da tvoje ime nije u ovom kraju simpatično, znaš da znamenuje magjarona, biži i nosi se odovud.“ Pere tako a. Eugen:

„Ali ovo je baš krasan narod, sada je najbolja hora udarati, potresti će udarac čitavom državom, tako da ja u roku od osam danah sa Njeg. Veličanstvom ugovarati budem ob uspostavljenju hrvatskoga deržavnoga prava“.

„Ja bi to želio, ali bojim se stvar će se izjaloviti, osobito ako imate novaca kod sebe, Vi svi nepoznajete ovoga naroda, najbolje bude da bežiš od ovuda, neka se akcija odgodi, dokle bi barem glasonoše na sve strane dospeli, za da bi ustanak sveobći bio, ja bo za ovaj hip na rad nepristajem nikako!“ A pa dobro kada ti ne pristaješ nesmije se započimati, a meni drugo ne ostaje, nego bežati preko Senja u Italiju, ali nesretni novci, koje Bach omahnuo, učiniše, te on sili akciju započimati, za da izbegne potieri za njim, i da se ukloni sudbenom proganjaju jez ustanak.

Baš taj čin sa novcem kalja početak ustanka; u ovaj čas zakloniti ćemo mi gde Bacha, a ti se od ovuda seli! Dakle s bogom, kad ti ne prevoluje, ja ću im svetovati, da se umire.

Komaj da se Kvaternik ka Kalićevoj kući zaputio, puše puška, diže se barjak na znak, da je ustanak započeo. Verdoljak ode Bachu, od ovoga kroz kerč-mara Ivu Vučića pozvan, za da nastoji razvergnuti početak bune; skupa dodjše i sukobiše se sa ustaši: Rakijaš i Rade Čuić na čelu i sa novaci i tako pomešaše se svi ukupno! Buna.

a) Takodjer ugovaratelj, sa majorom Rašićem, ovaj im je obećao svoga konja, jednomu od vojvoda, pokloniti. Isti je sa Rakijašem družbi ustaškoj poruku od majora iz Kršlja, očitovao!

Kod istrage pred priekim sudom c. kr. sudom u Rakovici bje nesretnik od sdvojne i ljute officije, kojoj bivaše osobna propast jasna, ako bi im dela dvojličnosti na videlo dodju — za toliko zaveden, da je svoju krivdu pripoznao i samo na svoju osobnost odgovornost primio, pod pogodbom obećanja za koje je i 100 for. mito platio, da će u zadnji trenutak pomilovanje zadobiti. Za to ne dodjše žena i mati mu, kada je taj poštenjaković na stratištu stojao i uvidio da ga je c. kr. officia grešno na dušu pobrala — gde od pomilovanja govora nema — progovorio je u času, kada mu oči rubcem zavezaše: molim gospodo, ja bi govorio — istinu!

U bitrini preseče mu reč predsednik kervave overbe: major c. kr. g. Medić: „ovde nema sada više divana, bijaše u Krasu govoriti! i ustreliš ga nemi-lice. Strelac Miko Kirasić ogulinske satnije izpoveda ovaj prizor, a petlaniju sa mitom i ugovaranjem Marko Popović. Takodjer brat nesretnikov Vuk izpovedaše slične stvari, gdje su mati i snaha uveravali ga: „nebojmo se za Lazu, dobit će on pardon“, što ih je i ponukalo na stratište ne doći oprostiti se s njim.

b) Kod ovoga kuće bijaše sastanak i većanje poglavica ustaških u noći, kako je početkom opisano. Kao barjaktar ostao si je svomu uverenju dosledan. Kod prekoga suda priznao svoj čin i kod usmerćenja prahom i olovom, on nehtede po propisu niti pokleknuti, niti je pustio oči rubcem vezati. Očevideci: major Malinarić, strelac Kirasić i drugi.

1) zulum: — nepromišljeno i divlje usmerćenje desetnika Gerkovića, koji je inače i sam sa ustanak bio, ele pade iz osвете Čuićah rukom Maksima Čuića

i Došena ml. kao i umorstvo vlastitoga glasonoše: Mihalja Kvočke oca od troje dece samca: ustaška bo četa bje malo rakijom natrušena i postupaaše pre-naglo, strastveno i nasilno! Mnogi i mnogi dodje k deržavnom skladištu robe, koju po hajdučku berzo dobiti nastojaše, obećavši ustaškoj vojsci pridružiti se — a zatim više nedodjše na lice mesta. Takodjer mnogi izmamiše: novacah i u manjih svotah, obećavši u ustanuku sudelovati — za kućne im potrebe: pak onda izčeznuše itd.

2) Redovita vojska satnije stajaše kod cerkve na skupu i pita si zapovednika: „bi li pucati na bun-tovnike, koji nas premamiti dojdše?“

Durst satnik odgovaraše, ne, van mir, njihovo je da pošimlju silu rabiti.

U isti čas narod za cerkvom sakupljen dozivaše, rukama mašući kolovodje k sebi, za da se s njima sdruže, što učinjeno nije. — Rakijaš bijaše uspehom zadovoljan — izpovedajuć: moralno je pobedjeno. Podjašprišt Petar Korenić taj dan u cerkvi propovedao narodu ovo: „nedaite s u bunu zapeljati, iz toga bc bude veliko zlo, Rade Čuić hoće Vas sve povlašit“.

Ovo, i da je narod pasivno se deržao, izpričavaše Drežničani kroz svoje glasnike još iste nedelje u večer u Rakovici: „Ta zašto nije bilo k nama Verdoljaka, onda bi bili mi vidili, da nas je naš plovani ludo zavodio, ter bi bili i sa redovitom četom — ustašam se pridružili“. Starca Peru pako tada smetaše bolježljivost u Drežnik se zaputiti.

3) Nadporučnici Perpić, Kirasić i mnogi drugi častnici vazda se hvastaše kao gorljivi narodnjaci i uveravahu: „počmite Vi samo Hervati pak ćete vidjeti hoće li mi sablja u narodnom boju u koricah ostati.“

Pervi pravodobno službenikom ubavešten, dignuo je telal, sakupio redovitu momčad satnije i odveo prema Ogulinu, ova nevidje ustaške vojske, isti zapovednik da je najviše od ustanaka zazirao, što je upravo buknuo u Rakovici t. j. u satniji u kojoj najnemoralniji narod obitava.

Tergovac Jovo Terboević (Didla), poštar Kragulja i plovani Josip Vukelić, do tada jeziku najvatreniji narodnjaci, prvi nije naroda valjano ubavestio, ova dvojica pako pobegeše tragom neznanim!

Plašćanskoga žiteljstva. bristjanskoga tu naroda pristade k ustašam što oklevanjem i odeliše se u noći iz tabora u Plavči dragoj, izgovarajući se: „to je uzmak u Rakovicu i povратишe se domu svomu.

B) u Plaškom kada su čuli, da se odasvuda vojska e. kupi, za da ih poubija ili pohvata, nadjoše i proglas prekosudnoga postupka za ogulinsko okružje; to da ih ponukalo odluci: „na Rakovicu uzmicati i bunu na novo započimati.

Iz tabora im uskoči mnogi od ustašah, naročito žitelji iz Močilab selo Rakovičke satnije, koji su skoro svi kvalificirani kao najljuci razbojnici.

4) Redovite čete: ogulinske i otočke pukovnije. Odsudjeni ustaše priznadoše mi, a i tamnicu stražeci vojnici oštarijske, tovnjske i ogulinske satnije isto tako uveravahu: „da su željni očekivati poziv ustašah, da bi im se pridruženjeni odazvali bili“. Naročito šiljahu glasnike u Rakovicu žitelji Ladjevačke satnije, Slunjske pukovnije koja i jest zato proglasila prekosudni postupak, što se momčad iste satnije na telal oklevaše verstatu se u skup. reče isti: „Kako stoje stvari ustanka i zašto nije istomu pravac na bieli Slunj, za da bi uzmgli sudelovati put u Karlovac.

c) Rakijaš zapoveda osvetiti se nevernikom „Močilarom“ kroz groznu paljevinu kućah im i svega. Odmah se ponudiše tu overhu točno izvršiti: sverg-nuti arambaša Maksim, Ivan, Ilija i Petar Momčilović, Petar, Miloš i Lazo Kosanović, Rade Terboević i Teodor Vukelić. — Sva devetorica su takovi zločinci, da je svaki od njih radi prostih zločinah: kradje, razbojstva, umorstva, javnoga nasilja itd. kroz sud pukovnije rešetan bio i svaki bile batinaami. bilo tamnicom kažnjen bio. Gjuro Sedlar ispoveda, da je od Maksima Momčilovića nosio majoru Rašiću oedulju za pitanjem: „bi li vojvode poubijali i pohvatati?“ Kašnje pol noći stigavši u Rakovicu predo je pošiljku Rašiću u prisutnosti majora Ratkovića, koji govorao: „pohvatati ih treba“, a Rašić preseče: „ta zašto ih niste poubijali? ubiti ih treba, oni su hajduci!“ Zatim se ova dvojica štopskih častnikah prepirahu u nemačkom jeziku. Pred zoru odputio se je major Rašić sa vojnicu sam do Maksima Momčilovića sa busijom, komu se je još pridružilo nevernih ustašah; sa otimi stvo-

rovi ugovarao je e major Rašić osnovu izdajničkog uništenja vojvodah: „hervatah, koji bi vas sve rado pokranjčiti! ubite ih dakle“. Svedek je bio izvortbe.

d) Rodbina mu međja ustašam pustila ga nešto uzmaknuti, jerbo je uvidila, da je propast vojvodah proračunana, koja neka se samo na trojici „Hervatah“ i overši.

Plašćanin Šumonja obedjen, da je zatajio novce i robu, bijaše bo on sam podpregom zarobljenih častnikah, — ispoveda, da je Rade nosio torbu sa novci i umakao šnjima? Vodnik Katić, perovodja kaznenoga iztražnoga sudišta u Prosičevkamentu, ispoveda, da je sudu stvar izvestna, nu sudbeno nedokazana, „poslani novac željeznici tobože jest fikcija, a verodostojno, da je ovde bilježeno sudelovanje majora st. Rašića, koje isto potverdjuju očevidci: Mudrić, Dragoje, Topić, Milovan Milković, Lazo i Marko Popović“.

5) Maksim Momčilović kao vodja sa družbom si, kojoj se pridružio odmetnik e. kr. vodnik Avram Terboević.

C) Zadnje reči: nepoginusmo braćo od carskih pušakah, van kroz neveru, nevera je braćo, svi propadosmo!

Drugo tane ga sgodi, ciknu, pade s konja mertav ležeći, da je još svesti imao spopasti onoga za rukave mu i drapati ih, koji mu je sa njegova tela svlačio robu lepu.

D) na pucjavu okrenuše kola u kojih sedahu Kvaternik i Bach i Miloš Podkonjak vidje u sasedi sa onom devetoricom nevernih odmetnikah e. kr. majora Rašića, u kola se gadja, i dovikuje: „Nebojte se, tvoji smo, pardona je, „na što se kola povратишe; ustaška četa preplašena, počima razbegavati se; Kvaternik i Bach silase s kolah; prvi hvata se klobuka, da pozdravlja majora Rašića; i bude u isti hip na ovoga mig od e. vodnika Avrama Terboevića sa ledja ustremljen. (Za prvi svoj zgoditak taj dobi od kapetana Dursta odmah na licu mesta zlatan oekin). — Kvaternik se ogleda i progovora: „Ta vi ste moji, šta bih se ja i bojao; nu za pet ran boljih, za što od mene ljudi ubijate? ja se predajem: dajte me sudu, gdje ću za sve odgovarati a troškove ću ja platiti! Sa više tanetah pogodjen, sruši se i izпусти svoj hrabri i ve-

liki dub; isto u času i Bach, koji progovaraše samo: „šta Krajišnici, zar i vi nevernici? padajuć na zemlju gerčevito deržeć svoj revolver dvakrat ga opali u zemlju!

Redovita vojska u zrak grozno zapuškarakala, major Rašić glasno zapoveda: „samo vojvode ubijajte, drugoga nikoga“. Dvojica ova ovdje; još dok ranjeni biahu mogli su shvatiti te besede.

Rašić kad ih mertve vidje, podvikuje: „Feuer einstellen. Heirn Ofiziere zu mir; ustanak je svladan, mir braćo i pardon rakovačkoj kumpaniji, na moju reč. živio naš premilostivi cesar“.

b) iz zasjede = iznebuha = meuchlings.

c) Maksim Momčilović sa družbom si.

f) Major Rašić priskočio je prvi Kvatarnikovim kolima, dignuo poklopac sedalah, izvadio svežanj pisamah i listinah njemu najbolje znanih, izparao ih na mestu i berže bolje pobacao komade u bezdno gudurah. Ustaškumu stražaru kolah: Petru Popoviću pako rekao je: „biži momče kući i nekaži se“, što ovaj i učinio te nebiaše na sud nigdje pozivan. U obće tko je hitro umaknuo i nečuo njegov „pardon“ taj je ostao netaknut, koji se pako na lukavo obećanje pouzdali i ostali na licu mesta, biahu svi pred sud stavljeni i koji se slobodne volje sami potlam sudu predali.

7. Radojčević David i Adžić Miladin, izpovedali pred sudom, da svo remena, putne kožne torbice Kvatarnikove, za koju je u istoj vaskoliki novac, Bach bo nosiaše u kesi samo drobnoga srebrena novca — Maksim, Jovan Momčilović i Miloš Kosanović uhvatio i njima istergao. Upitao ih predsednik suda major Malinarić pikantno: „Ta nije li Maksim sa Rašićem majorom novce podelio?“ i predao je odmah kajiš kao korpus delicti sudcu Jelencu. (Ili je R. išao za novcem pa ih dao ubiti ili namera bila, da ga nebi odali).

NB) Jovan Ralić i Petar Vojvodić bijahu kao glasonoše u nedjelju 8. listopada 1871. u Karlovcu rasglasiti bunu i stanovitim ljudem poruku od Rakijaša izručiti, a Sava Popović u Cetinju usnike kroz tamničara izpustiti, ako viču i poruku: Tepavcu, Arlovu, Vojnoviću i Di for. pokazati — „odaslani“, kojima je Kvatarnik 50 tnoza troška dao i govorio: „ovršite nalog i podjite do onih ljudih.“ Dočim su

preko Cetina sašli vidili su slunjsku pukovnicu po majoru Rašiću alarmirana udilj kordunom, te su se usled toga, uplašeni odmah domu si vratili. U istoj je noći pako bodrio Kvatarnik Antuna Turkalja, u ime hery. vlade imenovanoga vojnoga zapovjednika ogulinškoga puka: „jamčim vam, da je danas sva krajina ustala, imadem bo svigde svoje ljude. Verdoljaku pako nije niti ma jednom besedom očitovao osnovu naumljenoga ratovanja ili podporah!

U subotu dne 14.10. 1871. pak ponedjeljka 16.10. prekosudne kervave overhe došao je slunjske pukovnije poručnik g. Šintak sa stražmeštrom Skukanom i svojom momčadi kućam Čuićevim i izazvali su milokerynoga i prepoštenoga seoskoga starešinu Dmitra Čuića, mladoga oca od petero nejake dečice, a sina najstarijega, vrednoga i hrabroga barjaktara: Janka Čuića: „da idu carsku robu tražiti, da mu tomu put pokaže“.

Dečica mu nevina do neba vapeći grozno cvilila i vriskala, vojska ga za kućom mu u germu po šašin-sku ustrelila. izlikom, da je pobegnuti smerao; istinom pako iz straha od zdvojne ljute oficije, za što bi isti o sloporabi uredovne vlasti od njihove grešne strane mnogo pripovedati znao.

J. Tomac.